

Uitgebuit in de DDR

Voormalige Vietnamese gastarbeider blikt terug

Achtergrond - 31 juli 2009

(9 juni 2009) Contacten met Oost-Duitsers waren niet gewenst en wie zwanger werd, kreeg een enkele reis naar huis. De Duitse Vietnamees Phan Huy Thao (44) blikt twintig jaar na de val van de Muur terug op zijn tijd als gastarbeider in Oost-Berlijn.

Phan Huy Thao (44) kwam in 1989 als een van ongeveer 60.000 Vietnamese contractarbeiders naar de DDR. Twintig jaar later woont hij nog steeds in Duitsland, in de Oost-Berlijnse wijk Lichtenberg. "Daar wonen de meeste Vietnamezen in Berlijn", weet Huy Thao.

De man uit Hanoi is een van enkele duizenden Vietnamezen die na de val van de Muur in Oost-Duitsland bleven. De meesten van hen keerden met een vertrekpremie van 3000 D-mark naar hun vaderland terug, hoewel ze een arbeidscontract voor vijf jaar hadden. De positie van de contractarbeiders was in de DDR verre van rooskleurig, en kort na de Duitse eenwording leefden ze een onzeker bestaan.

"Wie besloot om te blijven, moest zelf voor huisvesting en werk zorgen. De meeste Vietnamezen spraken nauwelijks Duits. We waren op onszelf aangewezen", vertelt Huy Thao, vader van twee kinderen. Hij is projectleider van Reistrommel eV, een vereniging van voormalige Vietnamese contractarbeiders in de DDR. Reistrommel is gevestigd in een flatgebouw in Marzahn, een troosteloze Oost-Berlijnse wijk waar duizenden Vietnamezen wonen. "Ik heb niet het gevoel dat we hier welkom zijn. Ons adres, dat we aan de voordeur van de flat hebben geplakt, is al een paar keer weggehaald", zegt Huy Thao.

Geen eigen kamer

Ook in de DDR, waar officieel geen racisme voorkwam, waren de buitenlandse contractarbeiders niet geliefd. De Oost-Duitse regering probeerde hen zoveel mogelijk van de `eigen` bevolking gescheiden te houden. Zo woonden de ongeveer negentigduizend contractarbeiders die in 1989 in de DDR werkten in afgesloten wooncomplexen, waar ze meestal met zijn drieën of vieren een kamer deelden. Mannen en vrouwen sliepen gescheiden, zelfs gehuwde stellen hadden geen recht op een eigen kamer. Relaties waren niet gewenst en zwangerschappen al helemaal niet. Vrouwen die in verwachting raakten hadden de keuze tussen een

abortus of gedwongen repatriëring.

De contractarbeiders werden ook financieel uitgebuit, bleek na de val van de Muur. Huy Thao: "De DDR had met de regeringen van de landen waar de arbeiders vandaan kwamen in internationale verdragen vastgelegd, dat een deel van het loon van de arbeiders werd ingehouden. Op die manier betaalden landen als Vietnam en Cuba een deel van hun staatsschulden af. We wisten daar niets van af." In het geval van Vietnam ging het om twaalf procent van het loon. Bij andere landen lagen de percentages nog veel hoger: de Cubanen moesten met een korting van maar liefst zestig procent op hun loon leven.

Van het plan om een deel van hun verdiensten naar familie terug te sturen, kwam vaak maar weinig terecht. Huy Thao: "Ik heb in 1989 een fiets naar Vietnam gestuurd, die konden mijn ouders daar verkopen. Alleen het versturen van goederen gaf enige zekerheid dat daadwerkelijk iets aankwam."

Solidariteit

Door een tekort aan arbeiders kwamen in de jaren zestig de eerste contractarbeiders uit Polen en Hongarije naar de DDR. In de beginjaren sneed het mes aan twee kanten: de DDR had profijt van de arbeidskrachten, die op hun beurt een vakopleiding in de socialistische broederstaat volgden.

In de loop der jaren verdween de solidariteit. In de jaren tachtig waren de immigranten niets meer dan slecht geïntegreerde, goedkope arbeidskrachten uit de Derde Wereld die onaangenaam en zwaar werk deden in de Oost-Duitse industrie. De gastarbeiders werkten als uitbeenders of stonden in giftige dampen in de chemische industrie. De meesten van hen kwamen uit Cuba, Angola, Vietnam, Mozambique, Polen, Bulgarije, Hongarije en Algerije.

Op straat

Huy Thao hoefde geen zwaar werk te verrichten: hij werd tolk in een Berlijns textielbedrijf. Enkele maanden na zijn aankomst ging het bedrijf in 1990, het laatste jaar dat de DDR bestond, failliet. Huy Thao: "Tot dan toe hadden de bedrijven voor de huisvesting van de contractarbeiders gezorgd. Dat hield nu op; de arbeiders kwamen op straat te staan. Iedereen moest voor zich zorgen."

De Vietnamezen die besloten te blijven, begonnen veelal een handeltje in bloemen, sigaretten of kleding. Huy Thao vond uiteindelijk ook zijn weg in Berlijn en werkt nu als projectleider voor vereniging Reistrommel, die Vietnamezen helpt bij de integratie in de Duitse samenleving. Huy Tao: "We zijn een behoorlijk gesloten gemeenschap. Het komt nog steeds regelmatig voor dat Vietnamezen

naar ons toe komen voor een cursus Duits, terwijl ze hier al twintig jaar wonen.”

Tegenwoordig leven ongeveer 85 duizend Vietnamezen legaal in Duitsland, van wie zo'n twintigduizend in Berlijn. Een paar duizend van hen zijn bootvluchtelingen. "Zij kwamen later", zegt Huy Thao. "Wij hebben weinig contact met hen."

Huy Thao zelf is inmiddels een echte *Berliner* geworden. "Ik heb vorig jaar de Duitse nationaliteit aangenomen. Mijn leven is hier. Af en toe bezoeken we Vietnam. Op weg daarheen denk ik altijd: `Eindelijk ga ik weer naar huis!` Als ik dan een paar weken later terug naar Berlijn vlieg, denk ik opnieuw: `Eindelijk naar huis!`" Afgelopen zondag zette de Duitse regering voor het eerst sinds jaren honderd illegale Vietnamezen het land uit. De meesten van hen waren door mensensmokkelaars naar Duitsland gebracht. Het aantal Vietnamezen zonder verblijfsvergunning neemt nog steeds toe.

De rondreizende expositie `Bruderland ist abgebrannt` van de vereniging Reistrommel geeft een blik op het dagelijks leven van de contractarbeiders in de DDR.

Jeroen Kuiper is journalist in Berlijn voor o.a. De Pers, De Groene Amsterdammer en Revu. Hij werkt aan een boek over Oost-Duitsland twintig jaar na de val van de Berlijnse Muur.

Afbeeldingen:

[dpa/Picture Alliance](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3327/uitgebuit-in-de-ddr>